

Лидия Денкова

АЛЕН БАДИУ – Философско танго с изплъзващия се театър

Още от Античността та до днес има философи, които яростно атакуват театъра. Има и такива, които възторжено го хвалят. Едни го прегръщат с желанието да са водещи в танцовата двойка, в сложната диалектика на трансцендентно и иманентно. Други, с остарял реверанс към “l’art pour l’art”, се отнасят подозрително към възможността за съдвоена хармония и съвсем в духа на деконструкцията, постмодернизма или т.нар. „авангардизъм“ с един замах хвърлят театъра в някакво трето (празно?) пространство. Там той би трябвало да се изявява сам, като чиста репрезентация или дори чиста „жестикация“. Подведени повече от механична нагласа, бихме потърсили истината по средата. Но тя не е по средата.

Истината – както я вижда известният френски философ и запален любител на театъра Ален Бадиу (род. 1937 г.) – е винаги *между*, едно сложно поле за размисъл още от времето и вътре в диалозите на Платон. Бадиу се възхищава на тези диалози, сближавайки вътрешната им театралност със собствено театралните форми. Това не е единствената причина широко да се отбелязва неговият модерен платонизъм. По-дълбоките основания се коренят в главните теми и направления, оформили цялостното творчество на философа – любовта, изкуството, политиката и науката, особено математиката, чийто синтез е постоянно насочен към битието и жизнеността, към бликащите – често пренебрегвани – *възможности* на онтологията и метафизиката. Ален Бадиу обаче е интересен още с начина, по който в книгите си буквално *разговаря* с миналото и настоящето. От една страна, вместо строга интерпретация, вместо бележки под линия има живо събеседване с големите имена и традиции, идващи от Платон, Аристотел, Хегел, Ницше (комуто дължи метафората на танцуващата душа), Витгенщайн, Лакан или в по-ново време Делюз и Рансиер. От друга страна е неговата съвместна работа с отличаващи се режисьори, драматурзи, актьори, хора на изкуството, критици. Разбира се, не на последно място, по отношение по-специално на театъра, е фактът, че на младини самият Бадиу се е изявявал като актьор и всъщност не е преставал да пише *за* театъра. Той е автор на няколко пиеси, също неслучайно базирани върху класически текстове и вдъхновени от големите образци за всяко време – гръцкия театър, Шекспир, Молиер, Корней, Чехов, Брехт, Пирандело... Една стара любов, на която Ален Бадиу посвещава размислите си в есето, озаглавено „Театър и философия, историята на стара двойка“. Показателни и любопитни са *заглавията*, които Бадиу дава на своята театрална теория, явно с желанието да придаде на самата философия тоналност и вид сред жанровете на изкуството. След малкия трактат „Рапсодия за театъра“, публикуван за

Лидия Денкова е професор в НБУ, философ, културолог, преводач на философски текстове. Завършила класическа филология и психология в СУ „Св. Климент Охридски“ (1979). Защищава докторат на тема „Псевдо-Дионисий Ареопагит и средновековната българска философска култура“ (1988), става ст.н.с. в БАН (1997), доцент (2002) и професор (2013) в НБУ, където преподава сравнително религиознание, етика и

естетика. Автор е на множество изследвания с историческа и философска насоченост, публикува и по теми от съвременната културна проблематика. Член е на няколко международни научни общества и редколегии. Превежда от френски, латински, руски и старогръцки език. Последната ѝ книга е „На път към деня“ (НБУ, 2017).

първ път през 1990 г., през 2013 г. се появява нашумялата днес „Похвала на театъра“ (*Eloge du théâtre*), както уточнява изданието, „вследствие на открития разговор между Ален Бадиу и Никола Трюон, състоял се на 15 юли 2012 г. в рамките на „Театър на идеите“, цикъл интелектуални и философски срещи на фестивала в Авиньон“. Докато чакаме „Похвалата на театъра“ заедно с пиесата на Ален Бадиу „Тиквите“ (по „Жабите“ на Аристофан) да се появят на български език в отделно издание, тук предлагаме откъса „Между танца и киното“, третата част в Похвалата. Първата част обаче е показателно озаглавена „**Защита на едно заплашено изкуство**“. Ален Бадиу е убеден, че днес театърът е заплашен да изчезне, да изгуби своята *същност* като изкуство. Заплахите, по думите му, идват от дясно и от ляво, от изчерпаната консервативна визия, която вече почти не говори на публиката или говори на неразбираем език, и на другата крайност – от също остарелия авангард, който иска да премахне необходимата дистанция, да въвлече публиката в представлението и така да се каже, да накара театъра да заговори на обикновения език на улицата, където няма място за класическите текстове. Още повече, когато театърът бива превръщан в нямо голо тяло, означаващо с жеста постоянната изменчивост на събитието – еднократния акт в голямото действие на живота. Но тогава той престава да е театър, губи своята необикновеност и чар, превръща самия живот в „театър“... Доколко тези заплахи са реални, читателят може да преценява сам. Тук ще приведа само една метафора на тангото. Защото тангото е танц на страстта, а Бадиу е влюбен в театъра и е убеден, че „между театъра и танца има необходими връзки“, също както между театъра и киното, театъра и философията. Струва ми се, че в цялата „Похвала на театъра“ авторът, философът, сякаш води и следи за красивите стъпки, които разказват една история. За момент пуска другата фигура, която танцува сама – а после бързо я придърпва отново в прегръдка, за да се запази цялото. И ръката, която придърпва, е текстът, смисълът отвъд събитийността, постоянната определеност на едно изкуство – както впрочем го е дефинирал Аристотел. Така изкуството не е заплашено от изчезване или от неопределеност. Но изчезващите неща много често не изчезват изведнъж, а минава дълго време, в което бавно и неусетно излиняват, изплъзват се. Въпросът е в тангото философията да не изпуска от поглед фигурата на партньора – а ръката се пуска и отново подава съобразно красотата, съобразно естеството на танца. Това вече е поглед към бъдещето.